

„Csernobil-show” – dollárért

Hat évvel a csernobili atomreaktor-baleset után a helyzet változatlan. Legalábbis abból a szempontból, hogy az atomerőmű még ma is üzemel, jóllehet már akkor, a baleset után le kellett volna állítani, s végleg bezáráni, a 15 hasonló típusú és nagyságú, szintén sokszorosan hibás konstrukciójú társával együtt. Annál is inkább, mivel a 32 alapvető hiba mindegyike bármikor az egész atomerőmű felrobbantását idézheti elő. Csernobilban azóta is több baleset történt, így 1989-ben, továbbá tavaly augusztus 10-én is, amikor a felújítás alatt álló kettes blokkban fordult elő üzemzavar, s megrepedt egy cső, három helyiséget pedig elöntött a radioaktív víz. Néhány hete újabb üzemzavar lépett fel, s ezek a sorozatos balesetek is nyilván motiválták azt a döntést, hogy jövőre, 1993-ban végleg bezárják Csernobilt. Addig azonban változatlanul tovább működik az atomreaktor.

Valami viszont mégis megváltozott az erőmű körül az utóbbi időben. Egyrészt az hozott némi változást, hogy a Szovjetunió széthullása után Csernobil Ukrajna része már, ami azt is jelenti, hogy többé nem Moszkvából irányítják. Azelőtt ugyanis oda kellett telefonálni a legkisebb beavatkozás engedélyezéséért is, most pedig a beosztottak is dönthetnek, akár a leállításról is. Jelenleg három, egyenként milliós teljesítményű reaktor dolgozik, s jellemző a megnövekedett biztonságra, hogy a korábbi 30 perc helyett másfél másodperc (!) alatt le lehet állítani az egész üzemet.

De más vonatkozásban is változások tapasztalhatók Csernobilban. A halott városból ugyanis üzleti vállalkozást csináltak egyesek. Tavaly óta megjelent itt már egy angol-orosz és egy amerikai-orosz („szolgáltatásokat” nyújtanak az úgyneve-

zett „Csernobil-show” keretében.

Tavaly óta azután egymást váltják a különböző nyugat-európai és amerikai turistacsoportok, melyek 20 program között változhatnak. Így például megtekinthetik a zónabejárásokat, utazhatnak a környékbeli településekre, a szomszédos Pripjátj városba, megnézhetik a hulladéktemetőt, városnézésre viszik a turistát a „800 éves”, de ma kihalt Csernobilban, megmutatják a 6 évvel ezelőtti robbanás helyén a szarkofágot, majd a különböző tudományos laboratóriumokban kaulozolják őket végig. Mindezt potom 135 USA dollárért fejenként!

A program a következőképpen zajlik. Indulás előtt minden turista kap sugármérőt, hogy maguk ellenőrizhessék a sugárzás szintjét menet közben. A terhelés kezdetben még normális, 10–15 mikroröntgen/óra, de mihelyt átlépi a 10 km-es zónahatárt, s befelé haladnak, egyre nő az érték. A szarkofág közelében már helyi értéket használnak, a milliröntgent, s bár az idegenvezető maximum 4 értéket jósol, végül is 6,25-öt mérnek.

A halott város megtekintésekor az az ember érzése, mintha Pompejiben járna. De ott legalább ma is lehet érzékelni a valamikori pezsgő élet jeleit, aminek a Vezúv pusztító lavakitörése pillanatok alatt véget vetett, a Krisztus utáni 79. évben. Ezzel szemben itt semmi nyoma, kézzelfogható jele az egykori életnek. A nyugati turisták szemé elé tárul a szocialista városok szokott képe: a központban a pártbizottság és a tanácsháza épülete, az áruház, mozi, művelődési ház és egy kisebb élelmiszerbolt. S a halott városban szól a zene! Mint a kísérő hozzáfűzi, azért van ez, hogy ne legyen minden olyan unalmas és rideg – no nem a turistáknak, hanem az atomerőmű dolgozóinak.

Jó pénzért be lehet kukkantani az elhagyott lakásokba is. Nagyob butorokat, komplett szek-

rénysorokat, néhol még zongorát is látni, de apróbb tárgyakat sehol. A kiteleptés után ugyanis sokan visszaszökdöstek apróbb holmijaikért.

Egyébként a zóna szigorúan őrzött 1700 négyzetkilométeres területén, Csernobil közelében mintegy 1000–1500 idős ember él, akik a kiteleptés után hazaszöktek, mert itthon akarnak élni és meghalni. (A 30 km-es körzetben legalább félmillió embert evakuáltak!)

Az egykori „belváros” és a lakások megtekintése után buszon körbeviszik a turistákat: megmutatják az új stadiont, melyet 1986. május 1-jén akartak felavatni, s ma már másfél méteres dudva fedi mindenütt. Így járt a mellette létesített, szintén 5 éves futballpálya is, ahol egyetlenegy mérkőzést sem játszhattak. A szabadidőpark óriáskerekét is akkor vették volna használatba, most meg hatalmas mementóként mered az égnek. A blokkházak közötti játszótérek a gyerekcsuszdákat is teljesen belepte a gatzenger. Mondják, tavaly ősszel látszatra teljesen egészséges almák sárgállottak a fák ágain, a kihalt kertekben, de senki nem nyúlt hozzá. Beteg madarak gubbasztanak az ágakon, várva az értelmetlen halált. Négy- és tízeleletes betonházakban húsz ezer lakás áll némán, üresen, ahol valamikor élet pezsgett, ma temető csendje honol – akár egy atomháború után...

Ezután a cseppet sem élvezetes „kirándulás” után következik az ebéd. Mint mondják, minden fizetes, finom, a kiszolgálás is figyelmes, s jó fél óra alatt „egy kezdő orosz orvos kéthavi fizetését” fogyasztják el a fehér asztalnál. Itt kell aztán kifizetni az egész „show-műsor” árát, 135 USA-dollárt, melyről szabályosan kiállított nyugtát kapnak. Eszerint az ebéd 10 dollár, a busz 90, a kíséret 35 dollárba került.

Néhányan szerettek volna még

fényképet készíteni emlékül, de meglepetésükre nem kaptak rá engedélyt. Mint kitűnt, a fotózás külön üzlet, plusz-szolgáltatás Csernobilban, elég borsos tarifával! Akinek pedig még van kedve – és főleg pénze –, az a zónán túl megnézheti is ottlakók életét, otthonát is. De erre már alig akad jelentkező.

Mielőtt pedig bárki is megbotránkoznék azon, hogy már Csernobilból is üzletet, show-t csinálnak, hadd emlékeztessék arra, hogy hasonló üzlet, show folyt a közelünkben is, itt a nyugati végeken. Amikor 40 éven át elzártak minket a külvilágtól, az osztrákok ebből üzletet csináltak. „Vasfüggönytűrákat” szerveztek Bécsből és az ország minden részéből indított különjáratokkal nyugat-európai és amerikai pénzes turistáknak.

A csernobili atomerőművet tehát 1993-ban végleg bezárják. A show-műsor pedig minden bizonnyal megmarad, az üzlet tovább virágozik. Mert mindig akadnak kíváncsi turisták, akik hajlandók pénzt adni az ilyen látványosságért is. Ami pedig végső soron nem show-műsor, hanem tragédia.

Szerdahelyi Pál

Vas Népe,
1992. április 22. 7.p.